

Den text, welken ik U voorgelezen heb, heeft in de christelijke kerk en haar geschiedenis, steeds een groote rol gespeeld. Opdat zij allen één zijn: ut omnes unum sint, is een woord, dat telkens en telkens weer de harten van de geloovigen heeft aangegrepen en in gloed gezet.

Wie kent niet het heimwee naar de eenheid van Christus' zoo ontzettend verscheurde kerk en wie hoort niet in deze woorden een oproep om met deze verscheurdheid te breken en weder te keeren tot de door Christus van den Vader afgebeden eenheid. En zeker in onzen tijd, waarin over de Una Sancta, de ééne heilige algemeene christelijke kerk, aan alle zijden wordt gesproken, is het de moeite waard een oogenblik naar dit woord van Christus te luisteren.

Laat ons intusschen niet denken, dat het juist onze tijd is, die de vraag naar de ééne heilige algemeene christelijke kerk aan de orde heeft gesteld. Reeds de groote reformator Johannes Calvijn schreef in zijn dagen aan Cranmer in 1552: „Tot de grootste misstanden van onzen tijd moet het feit worden gerekend, dat de verschillende kerken zoo uit elkander zijn gescheurd, dat het bij elkander behooren als menschen onder ons nog nauwelijks geldt, laat staan dat de heilige gemeenschap van de leden van Christus, die wel door allen met den mond beleden wordt, maar slechts door weinigen ook metterdaad beoefend. Daardoor komt het, dat het lichaam der Kerk met verstrooide ledematen vermindert neerligt.

Ik persoonlijk zou het mij niet laten verdrieten, om als men mij gebruiken kan, indien noodig, tien oceanen te doorkruisen”²⁾.

Opdat zij allen één zijn, bidt Christus in dit Woord van den Vader. En als de Heere Christus zelf om die eenheid bidt, deze eenheid afbidt van zijn Vader, zouden dan zij, die Christus begeren te volgen, ook niet alles in het werk hebben te stellen, om deze eenheid der kerk te helpen realiseren en te bevorderen?

Nu doet zich het merkwaardige feit voor, dat, wanneer men onder christenen zich op dit woord van Christus gaat bezinnen, de gedachten gansch verschillende wegen inslaan.

Er zijn er, die er aan wanhopen, dat dit woord, van den Heere Jezus ooit werkelijkheid wordt, die eigenlijk gelooven dat dit een onverhoord gebed van den Heiland gebleven is. Ze wijzen U op de verscheurdheid der Kerk, op het feit, dat in één stad verschillende kansen elkander uitsluiten, dat de Avondmaalstafels tegenover elkander staan opgericht, en dat, in plaats van dat de eenheid onder de kerken toeneemt, er een steeds grootere verscheurdheid valt te constateeren. Zij beschouwen dit woord van den Heere Jezus hoogstens als een ideaal, dat ons wel voor oogen kan blijven zweven, maar waarbij de werkelijkheid altijd ver ten achter blijft. Eigenlijk staat het zoo: zij vragen niet, wat heeft de Heiland, blijkens het eigen verband van het Evangelie met dit Woord bedoeld, maar zij benaderen dit Woord vanuit de werkelijkheid van de verscheuring der Kerk, en zonder te vragen naar den diepen zin van deze woorden van Christus, constateeren zij haastig, dat, gezien die werkelijkheid, dit woord wel nooit realiteit zal worden.

Daar zijn ook anderen. Die gaan met de zoo even genoemden een heel eind mee in hun redeneering. Zij gelooven ook niet, dat er ooit iets komt van de eenheid, waarom Christus hier bidt. Zij hebben zich al lang voorgelegd bij de verscheuring der kerk, zij gelooven niet, dat daar ooit een einde aan komt. Maar zij zien deze bede van Christus anders. Zij gelooven wel, dat deze bede verhoord en tot realiteit wordt. Alleen maar: zij laten de eenheid, waarom de Heiland hier bidt, slaan, niet op de uiterlijke eenheid, op de z.g. zichtbare kerk, maar zij meenen, dat de Heiland hier doelt op de onzichtbare kerk, op een eenheid, die er tusschen alle geloovigen zou zijn in het z.g. onzichtbare Lichaam van Christus. De kerkmuren laten zij staan, maar zij zien een onzichtbare eenheid, over de kerkmuren heen, die alle geloovigen uit wat voor kerk zij ook mogen komen, zou vereenigen, en daarop zou dan deze bede van den Heere Christus slaan.

Het: opdat zij allen één zijn, zou elken dag vervuld worden in de onzichtbare eenheid, welke de geloovigen, uit allerlei kerkinstellingen, zou samenbinden in Christus.

En eigenlijk, luisteraars, hebt gij hier opnieuw dezelfde methode van benadering van dit woord van den Heere Jezus. Men vraagt niet: wat heeft de Heiland blijkens het verband van het Evangelie met dit woord bedoeld, maar men komt tot dit woord van Christus met een eenheidsgedachte, welke men niet van te voren met de Schriften zelf heeft geconfronteerd. De eenheid der kerk wordt naar de onzichtbaarheid verwezen, over de kerkmuren heen, en zoo wordt dit woord en deze bede van Christus in de nevelen gezet.

Maar het blijft de vraag, welke wij zoo dadelijk willen trachten te beantwoorden, of de Heiland metterdaad hier alleen aan die onzichtbare kerk heeft gedacht.

Toch willen lang niet alle christenen wanhopen aan de verhooring van deze bede van Christus of de eenheid, waarvan hier gesproken wordt, alleen in het onzichtbare zoeken.

¹⁾ D.w.z.: Opdat zij allen één zijn — Bijbelzetting, gehouden voor de microfoon van de N.C.R.V. op Maandag 9 Februari over Joh. 17:21. Om des tijds wille werd het slot eenigszins verkort voorgedragen.

²⁾ Aangehaald bij Dr H. van der Linde, Rome en de Una Sancta, Nijkerk, 1947, pag. 9.

Er zijn twee richtingen in het Christendom, welke welbewust de hier door Christus afgebeden eenheid willen zoeken in de zichtbare, aanwijsbare kerk en die meenen dat de hier door Christus genoemde eenheid óf al realiteit is óf op weg is die te worden.

Daarbij denk ik aan het eenheidsstreven van de Roomsche kerk aan de eene zijde en aan dat van de oecumenische beweging aan den anderen kant.

De kerk van Rome twijfelt er niet aan of deze bede van Christus wordt verhoord. Immers de eenheid van de kerk is er. Komt zij niet heerlijk uit in de eenheid van de kerk over de geheele wereld met den pauselijken stoel te Rome? Straalt tegenover de jammerlijke verdeeldheid van het protestantisme deze eenheid niet wonderlijk uit? Ja, in het bekende werk: het Katholieke Geloof, wordt gezegd, dat deze eenheid van de Roomsche Kerk één van haar meest in 't oog loopende eigenschappen is. Zij is zoo absoluut, zegt dit boek, dat er van afwijkingen in de leer en van particularistische strevingen geen sprake kan zijn. Wie van de eenheid in de leer afwijkt, staat daardoor als ketter buiten de Kerk; wie zich van de eenheid in het kerkelijk bestuur afscheidt, is een scheurmaker. Zoowel de leer als de bestuursvorm der Kerk zijn onaantastbaar. Daar bovendien alle macht tot uitdeeling der genade uitsluitend voortvloeit uit het ééne sacrament van het Priesterschap, wordt ook in dit opzicht de eenheid der Kerk gewaarborgd”³⁾.

En wanneer de schrijver een overzicht heeft gegeven van de verscheurdheid van het protestantisme, zegt hij: „Het loont werkelijk de moeite, om na dit overzicht nog eens een blik te werpen op de Katholieke Kerk en met dit staatskerkendom en de inwendige verscheurdheid van de niet-katholieke godsdienstige genootschappen de innerlijke eenheid van de Katholieke Kerk onder haar eene, door God aangesteld opperhoofd te vergelijken. Dan komt het Woord dat de Heer tot Petrus sprak, in een helder licht, in een wonderbaren glans te staan: „Gij zijt de rots, en op deze rots zal ik mijn Kerk bouwen, en de poorten der hel zullen haar niet overweldigen”⁴⁾.

Men ziet het: hier wordt de door Christus afgebeden eenheid althans niet naar het onzichtbare verwezen, maar gezocht in de eenheidsopenbaring van de roomsche kerk onder haar hoofd, den paus van Rome.

Maar ook binnen het protestantisme vindt men een beweging, welke staat naar de zichtbare openbaring van de eenheid der kerk. Ik denk hier in het bijzonder aan de z.g. oecumenische beweging, een beweging, welke den laatsten tijd hand over hand toeneemt. Ook hier is men gegrepen door dit woord van Christus: dat zij allen één zijn. En ook hier wil men die eenheid zoeken te verwerkelijken in het zichtbare. Maar men gaat hier wel een gansch anderen weg dan Rome.

In deze oecumenische beweging heeft men de verschrikking van de verdeeldheid der kerk ervaren en gaat men nu zoeken naar de eenheid der kerk, ook in het zichtbare. En deze eenheid zal zich openbaren wanneer alle kerken gaan deelnemen aan het z.g. oecumenische gesprek. Dat wil zeggen, dat men moet beginnen te erkennen, dat alle kerken in hun belijdenissen slechts een schets hebben ontworpen van Christus, dat in hun belijdenissen slechts een schets is ontworpen van zijn gelaat, en dat zij nu die schetsen moeten gaan vergelijken. Een van de vertegenwoordigers van deze beweging schreef: „Het eenige dat ons overblijft om te doen is, de gemeenschap te zoeken met de gescheiden broeders, en in wederzijdsche boete te komen tot een gemeenschappelijk gesprek. Tot een gesprek als om de Ronde Tafel, waarop de Heilige Schrift gelegen is, om bij gebed en boete tezamen naar den Christus der Schriften te gaan luisteren. Om te bidden, of Hij ons weer tot de ongeschonden zuiverheid en tot de onverkorte volheid van Zijn Openbaring terug wil voeren. Of Hij, ons allen gezamenlijk, zoo wil onderrichten uit het Oerbeeld van de H. Schrift, dat dat Christus-gelaat, dat wij allen van Hem hebben ontworpen, steeds meer trekken gemeen moge krijgen, opdat wij allen eens een Christus-beeltenis van Hem mogen ontvangen, die in alles samenstemt.

Een Christus-gelaat, waarop ons aller schetsen meer en meer gelijken gaan, tot ze daarmee eens samenvallen. Totdat Hij ons allen eens een zelfde Christus-gestalte te aanbidden en te beminnen geeft, en alle confessies der kerken samenstemmen tot een eenstemmige belijdenis”⁵⁾.

Men bemerkt het, luisteraars, hoe hier het woord van Christus wordt verstaan. Zeker, zoo zegt men hier, zijn bede wordt verhoord: opdat zij allen één zijn. Maar daartoe is de weg, dat wij eerst moeten erkennen, dat wij allen maar een schets van Christus hebben, een gestalte van waarheid Hem hebben gevormd. Wanneer wij eerst allen prijsgeven, dat wij in onze eigen confessies Christus hebben verstaan, als wij eerst maar erkennen dat het totale Christus-beeld der Schriften pas verstaan wordt in het prijsgeven van ons aller Christus-beeld, dan zal ook de eenheid der kerk dagen.

Het was met opzet, luisteraars, dat ik enkele meeningen in het huidige christendom de revue liet passeeren om zoo U iets te laten zien van de wijze, waarop dit Woord van den Heiland in onzen tijd wordt verstaan.

³⁾ Prof. Dr Ignatius Klug, Het Katholieke Geloof, Een apologetisch, dogmatisch kerkhistorisch overzicht, Heemstede, 1939, pag. 376.

⁴⁾ A. W., pag. 385.

⁵⁾ Dr H. van der Linde, A. W., pag. 27. Voor wie de oecumenische beweging nader wil leeren kennen, een interessant, maar ook ontstellend boek.

Het wordt thans tijd, dat wij ons haasten het Evangelie in het verband, waarin het dit Woord doorgeeft, zelf te laten spreken.

Want de ware zin van dit woord van den Christus blijft ons verborgen, wanneer wij geen scherp acht geven op het verband, waarin het gesproken is. En al is dat zoeken naar het verband soms een weinig vermoeiend, we zullen het, om ons levens wil, niet mogen nalaten.

De Heere Christus heeft deze woorden gebeden in de Paaschzaal. De groote nacht van het lijden en van zijn dood is aanstaande. Hij heeft met zijn jongeren het laatste Avondmaal gevierd.

Zoojuist heeft Hij Judas heengezonden uit de Paaschzaal. En de Heiland maakt zich gereed nu zijn laatste groote gehoorzaamheidswerk te beginnen. Hoor, Hij bidt nu tot den Vader. Het is een lang gebed geworden en Johannes, de Evangelist, heeft nauwkeurig geluisterd en het ons doorgegeven.

En als ge dit gebed uit Johannes 17 nauwkeurig leest, dan ziet ge, dat Uw Heiland hier voor drie onderscheidene groepen bidt.

Eerst bidt Hij voor Zichzelf: Vader, verheerlijk Uw Zoon, opdat Hij ook U verheerlijke, o Vader. Daarna slaat Christus zijn blik op Zijn jongeren, die rondom Hem zijn gezeten en Hij bidt ook voor hen: Ik heb hun Uw Woord gegeven; en de wereld heeft ze gehaat, omdat zij van de wereld niet zijn, gelijk als ik van de wereld niet ben. Ik bid niet, dat Gij hen uit de wereld wegneemt, maar dat Gij hen bewaart van den booze.

En dan tenslotte gaat Christus bidden voor zijn kerk. Voor de velen en velen die na Hem zullen komen en die de boodschap van de apostelen zullen hooren. Hij gaat dan bidden voor de gansche kerk der eeuwen. Hij omvat dan zijn gansche kerk in Zijn Middelaarsliefde. Vader, zegt Christus, ik bid niet alleen voor dezen, dat zijn de apostelen die daar voor Hem zitten, maar ook voor hen die door hun Woord in mij gelooven zullen en dan komen de woorden van onzen text: opdat zij allen één zijn, gelijkterwils Gij Vader in Mij en ik in U, dat ook zij in ons één zijn, opdat de wereld geloove dat gij mij gezonden hebt.

En nu wordt de zin van deze woorden ons duidelijker. Nu zien wij dit machtige woord van Christus hier staan in zijn volle bedoeling. Opdat zij allen één zijn. Daarmee bedoelt Christus dus niet slechts degenen die door hun Woord, n.l. door het Woord der apostelen in Hem gelooven zullen, de kerk die na zijn opstanding en hemelvaart er zal komen, maar daardoor sluit Hij óók de apostelen in.

Opdat zij allen één zijn, n.l. de apostelen daar vóór Hem en de kerk die na hen komen zal, getrokken door hun Woord. En voor die beiden, de apostelen hier en de kerk straks, bidt nu de Christus. Vader, wil Hij als het ware met deze woorden zeggen: Vader, houd ze één, mijn apostelen en mijn kerk die na hen zal komen. Vader bind ze samen, houd die kerk, die komt, vast op het fundament van de apostelen en van de apostolische leer. Vader, houd mijn kerk met de apostelen één in 't gemeenschappelijk belijden van mijn Naam.

Hier ziet ge nu, luisteraars, den vollen zin van dit majesteteitlijk Woord van den Christus.

Hier ziet ge den Christus staan bij den troon van den Vader. Hier ziet ge Hem bidden, niet alleen maar voor de jongeren, die hier om Hem heen zijn geschaard, maar biddend voor de gansche wereldkerk, die komen zal. En hier in den nacht, in denwelken Hij verraden zal worden, draagt Hij ons allen op aan den Vader en worstelt Hij om het behoud van Zijn duur te koopen Kerk. Vader, ik bid niet alleen voor die elf discipelen hier, maar ook voor héél mijn kerk, die na hen komt.

Opdat zij allen één zijn n.l. de apostelen daar vóór den Vader, één in het bewaren van de leer der apostelen, één in het bewaren van het Woord der genade, opdat er Vader, geen breuk kome, tusschen deze apostelen en hun belijden hier en de kerk, die door hun Woord in mij gelooven zal.

Luisteraars, het is alsof de Christus hier profetisch de eeuwen in ziet, die komen gaan. Hij kent waarlijk wel de zwakheid van Zijn volk. Hij kent ook de listige pogingen van Satan om Zijn kerk van dat eenmaal gelegde fundament der apostelen af te trekken. Hij weet, hoe al dadelijk na Zijn hemelvaart de strijd in Zijn kerk zal losbarsten om het Woord der apostelen zuiver te bewaren. Hij weet, hoe moeilijk het voor het vleesch van Zijn kerk vallen zal, het Evangelie van den gekruisten en opgestanen Christus, het Evangelie der soevereine genade, te bewaren.

Hij weet ook, hoe er in de kerk altijd weer de neiging zijn zal, den grond van de zaligheid te gaan leggen niet in Zijn offer en bloed alleen, maar ook in de wedergeboorte, of de bevinding of de goede werken van den mensch. Hij weet hoe de kerk telkens weer zal ophouden te roemen in de vrije genade alleen. Hij weet dat alles zoo goed.

En nu staat Hij gereed Zijn groote offerande te gaan brengen voor de kerk van alle tijden. Hij staat gereed die kerk te gaan zaligen door Zijn bloed. Maar Hij weet ook, hoe weinig Zijn kerk zich telkens weer zal willen laten zaligen door dat bloed alleen. Hoe weinig zij den grond voor de zaligheid en voor het geloof zal zoeken in het Woord van dat kruis en van dat offer alleen. Hij weet, dat daarom steeds weer de strijd in Zijn kerk zal ontbranden, om dat Evangelie der soevereine genade zuiver te bewaren. Hoe aan